

Εταιρικές σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα : θεωρητικές προσεγγίσεις και τάσεις μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία

Νεκταρία Μαραβά, Στέλλα Κυβέλου†, Ηλίας Μπεριάτος‡*

Περίληψη

Το άρθρο αυτό αποτελεί μία συστηματική προσπάθεια βιβλιογραφικής ανασκόπησης των εταιρικών σχέσεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, προκειμένου να αναζητηθούν οι θεωρητικές εκείνες προσεγγίσεις που αφ' ενός επεξηγούν την ανάδυση του φαινομένου, την εννοιολογική προσέγγιση και τα χαρακτηριστικά του όρου, και αφ' ετέρου αναδεικνύουν τα σημαντικότερα θέματα της θεωρητικής και εμπειρικής ανάλυσής του μέσα από τις διαφορετικές εκφάνσεις των προσεγγίσεων της διεθνούς βιβλιογραφίας για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου –ιδιωτικού τομέα (συντομογραφικά Δ-Ι).

Λέξεις κλειδιά: Δημόσιος, ιδιωτικός τομέας, Εταιρική σχέση, βιβλιογραφία, έρευνα.

* Υποψήφια διδάκτωρ, Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

† Αναπλ.καθηγήτρια, Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

‡ Ομότιμος καθηγητής, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

1. Ο όρος «Εταιρικές σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα» στη διεθνή βιβλιογραφία

Αφετηρία της παρούσας προσπάθειας αποτέλεσε η διερεύνηση της σχετικής βιβλιογραφίας μέσω συγκεκριμένων ερευνητικών μηχανών αναζήτησης στο τομέα των επιστημών. Ειδικότερα, αναζητήθηκαν άρθρα, μελέτες, βιβλία ή άλλες πηγές για τον όρο εταιρική σχέση δημόσιου-ιδιωτικού τομέα ή στα αγγλικά «Public-private Partnerships» σε βιβλιογραφικές βάσεις όπως είναι το ISI Web of Science¹ database με αναζήτηση στο SCI Social Sciences Citation Index (SSCI) και το Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), το SCOPUS², το Google Scholar³ και το Wilson Web⁴.

Η επιλογή των συγκεκριμένων βιβλιογραφικών βάσεων καθορίστηκε από δύο παράγοντες:

A) Από την επισήμανση συγκεκριμένων πλεονεκτημάτων των μηχανών που καταγράφονται στη βιβλιογραφία και αναφέρονται κυρίως:

- στον μη περιορισμό που προσφέρει το Google Scholar, σε σχέση με τη γλώσσα, τη χώρα και τη διερεύνηση των ηλεκτρονικών πηγών,

¹ Η συγκεκριμένη μηχανή αναζήτησης Web of Science που αποτελεί τμήμα του προϊόντος Web of Knowledge της εταιρείας Thomson ISI δημιουργήθηκε στις αρχές του 1960 από τον Eugene Garfield καλύπτοντας περισσότερο από 8700 τίτλους περιοδικών. Σήμερα παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης στις ακόλουθες Βιβλιογραφικές Βάσεις: Science Citation Index Expanded, Social Science Citation Index, Arts & Humanities Citation Index.

² Η βιβλιογραφική βάση δεδομένων Scopus (SciVerse Scopus) παρέχεται μέσω του συνδέσμου Ελληνικών Βιβλιοθηκών, HEAL-Link και δίδει πρόσβαση στη βιβλιογραφική βάση δεδομένων του Elsevier, με δυνατότητα αναζήτησης σε όρων, λέξεων, κλειδιών και συγγραφέων τόσο στη βάση όσο και στο Διαδίκτυο, και δυνατότητα αυτόματης σύνδεσης με το πλήρες κείμενο του άρθρου. Η SCOPUS που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 2004 θεωρείται ως μια από τις μεγαλύτερες και πιο σύγχρονες διεπιστημονικές βάσεις βιβλιογραφικών δεδομένων (bibliographical data) και δεδομένων παραπομπών (citation data). Αναλυτικότερα καλύπτει 15,000 περιοδικά αναγνωρισμένου κύρους από 4,000 και πλέον διεθνείς εκδοτικούς οίκους συμπεριλαμβανομένων: πέραν των 1,200 περιοδικών ανοικτής πρόσβασης, 500 πρακτικά συνεδρίων, πέραν των 600 εμπορικών δημοσιεύσεων, 200 σειρές βιβλίων. Η Scopus καλύπτει τις θεματικές περιοχές όπως Βιολογικές Επιστήμες (3,400 τίτλοι), οι Επιστήμες Υγείας (5,300 τίτλοι), οι Φυσικές Επιστήμες (5,500 τίτλοι) και οι Κοινωνικές Επιστήμες (2,850 τίτλοι).

³ Η μηχανή αναζήτησης Google Scholar εστιάζει την αναζήτηση σε επιστημονικά δημοσιεύματα (άρθρα, βιβλία, βιβλιογραφίες, έρευνες και άλλο υλικό), καλύπτοντας θέματα από όλες τις γλώσσες και είναι δωρεάν και ελεύθερη στο κοινό.

⁴ Η μηχανή αναζήτησης διαθέσιμη από το δίκτυο ελληνικών βιβλιοθηκών δίδει πρόσβαση σε πλήρες κείμενο σε περισσότερους από 1600 τίτλους περιοδικών, συνοδευόμενο από βιβλιογραφικά δεδομένα και επιτομές από τις εξής βάσεις περιοδικών εκδόσεων του Wilson: Art Full Text, Applied Science & Technology Full Text, Biological & Agricultural Index, Education Full Text, General Science Full Text, Humanities Full Text, Index to Legal Periodicals & Books, Library Literature & Information Science Full Text, Readers' Guide Full Text, Social Sciences Full Text, Wilson Business Full Text.

- στην ιστορικότητα του ISI Web of Science στο τομέα των κοινωνικών επιστημών καθώς διαχρονικά καλύπτει μεγαλύτερο εύρος και τέλος,
- στην πολυπληθέστερη βάση δεδομένων του SCOPUS ⁵

B) Από τη δυνατότητα ή μη, άντλησης των σχετικών αναφορών στο προς εξέταση ερευνητικό θέμα.

Η αρχική αναζήτηση του όρου ανέδειξε την πληθώρα των σχετικών αναφορών, η οποία μάλιστα μόνο στο Google Scholar ανέρχεται κατά τις 3.10.2012 στις 143.000 αναφορές και με περιορισμένο χρονικό εύρος των δύο τελευταίων ετών στις 16000 αναφορές. Η ακριβής αναζήτηση του όρου στη ίδια μηχανή αναζήτησης ανέδειξε πάνω από 72.600 αναφορές. Στη μη ελεύθερη μηχανή αναζήτησης, με πρόσβαση στη βιβλιογραφική βάση δεδομένων του **Elsevier**, δηλαδή τη Scopus, η αναζήτηση του όρου σε όλα τα πεδία εμφάνισε 8342 αναφορές ενώ η ακριβής αναζήτηση του όρου στον τίτλο, ή στην περίληψη ή στις λέξεις κλειδιά εμφάνισε πάνω από 4000 αναφορές (βλ. πίνακα 1). Στην ανταγωνιστική ως προς την SCOPUS μηχανή αναζήτησης WEB of Science η απλή αναζήτηση του όρου ανέδειξε 1990 αναφορές το Μάρτιο του 2012 ενώ η ακριβής αναζήτηση του όρου 1100 περίπου αναφορές.

Στη βάση δεδομένων Wilson OmniFile Select Full Text η ίδια αναζήτηση ανέδειξε αρχικά 5357 αναφορές, με περιορισμό στον τίτλο του ακριβούς όρου 163 αναφορές και τέλος 416 αναφορές με κριτήριο αναζήτησης την περίληψη του άρθρου. Η συγκεκριμένη αναζήτηση μεθοδολογικά έπρεπε να περιοριστεί για να διευκολυνθεί η ερευνητική εργασία. Ως κριτήρια περιορισμού της βιβλιογραφικής αναζήτησης επιλέχθηκαν δύο :

Πρώτον, αναζητήθηκε ο ακριβής όρος μόνο στον τίτλο του άρθρου ή βιβλίου ή ανακοίνωσης σε συνέδριο ή ερευνητικής εργασίας, θεωρώντας ότι με το συγκεκριμένο τρόπο επιτυγχάνεται μεγαλύτερη συνάφεια και συσχέτιση με το ενδιαφέρον του παρόντος άρθρου.

⁵ Βλ. Meho, L. I. & Sugimoto.L.C, 2009; Falagas, M., Pitsouni, Malietzis and Pappas . 2008; Ylva Gavel, Lars Iselid, : 2008

Ο περιορισμός στο τίτλο του όρου, και άρα σαφώς του μεγέθους του αριθμού των αναφορών δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να μελετήσει σε ορισμένες από τις μηχανές αναζήτησης, την κατανομή του, ανά επιστημονικό πεδίο, ανά χώρα και φορέα αναδεικνύοντας θέματα όπως :

A. την **πολυεπιστημονική και διεπιστημονική προσέγγιση του φαινόμενου**

B. τη συσχέτισή του με **συγκεκριμένες ιδεολογίες μέσω ανάδειξης της συσχέτισης του φαινόμενου με επιστήμονες από συγκεκριμένα χωρικά πλαίσια.**

Δεύτερο κριτήριο ήταν ο **χρονικός περιορισμός της έρευνας**. Ήδη από την πρώτη αναζήτηση διαφάνηκε ότι υφίσταται σημαντική ανάδυση του επιστημονικού ενδιαφέροντος για το θέμα **μετά τη δεκαετία του 1990**, καθώς σε όλες τις βάσεις που εξετάστηκαν, η εμφάνιση των συγκεκριμένων αναφορών την περίοδο 1990-2011, αποτελεί το 90% των συνολικά καταχωρημένων αναφορών (είτε με βάση την αναζήτηση του ακριβούς όρου στο τίτλο είτε με ευρύτερη αναζήτηση, βλ. πίνακα 1).

Πίνακας 1. Συχνότητα εμφάνισης του όρου σε επιλεγμένες βιβλιογραφικές βάσεις

Φορέας Αναζήτησης/ Κλειδιά αναζήτησης	Wilson Web	WEB OF SCIENCE Science Citation Index Social Sciences Citation (1979- 15.3.2012)	Google Scholar (έως 15.3.2012)	Scopus (1967- 26.4.2012)
Στο τίτλο ο όρος «Public-Private Partnerships»	163	408 (355 από το 1990-2011)	4000	1077 (968 από το 1990-2011)
Ο ακριβής όρος «Public-Private Partnerships» στις λέξεις κλειδιά, περίληψη ή στο θέμα και στο τίτλο	416 και στην περίληψη (378 1990-2011)	1100 (1000 από το 1990-2011)	72600 ⁶	4144 (4080 από 1990-2011)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία αναζήτησης

Η εστιασμένη έρευνα του όρου **«εταιρικές σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα» (public-private partnerships)** στον τίτλο των άρθρων, μελετών ή βιβλίων (βλ.

⁶ Αναφέρεται ο ακριβής όρος, οπουδήποτε όμως στο άρθρο.

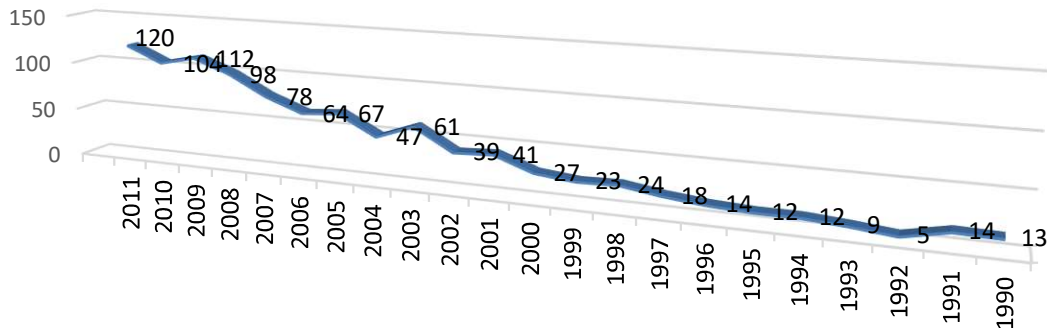
πίνακα 1) και η μεθοδολογική ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε σε δύο από τις προαναφερόμενες μηχανές αναζήτησης την **Scopus** και την **WoS**. Η επιλογή των δύο αυτών μηχανών πραγματοποιήθηκε κυρίως για λόγους ευκολίας και προσβασιμότητας της ανάλυσης των δεδομένων.⁷ Παράλληλα θεωρήθηκε απαραίτητη η ερευνητική αναζήτηση του όρου και στις δύο μηχανές αναζήτησης σε μια προσπάθεια ενίσχυσης της αντικειμενικότητας της παρούσας βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Παρά το γεγονός μάλιστα ότι η σχετική βιβλιογραφία αναδεικνύει κάποια συσχέτιση των δύο μηχανών αναζήτησης -κυρίως λόγω της συμφωνίας μεταξύ τους, στους τίτλους των σημαντικότερων ακαδημαϊκών περιοδικών (Gorraiz and Schloegl ; 2008; Jacsó: 2005) - και υποστηρίζει συγκρίνοντας αυτές ότι είναι εφικτή η χρήση μόνο της μιας, κυρίως της **Scopus** (Meho and Rogers :2008), η συγκεκριμένη άποψη δεν υιοθετείται πλήρως από την επιστημονική κοινότητα (Levine M. and Gil: 2009; Meho & Sugimoto, 2009). Η αναζήτηση του θέματος μέσω της Google Scholar παρά την ελεύθερη πρόσβαση, δεν επιλέχθηκε κυρίως όσον αφορά τη μη δυνατότητα στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων και της πληθώρας των αναφορών.

2. Η ανάδυση του ερευνητικού ενδιαφέροντος για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου–ιδιωτικού τομέα.

Η ανάδυση του επιστημονικού ενδιαφέροντος για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στα πλαίσια της βιβλιογραφικής εστιασμένης ανάλυσης διαφαίνεται να αυξάνεται, στην αρχή σταδιακά, αλλά στη συνέχεια θεαματικά, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και μετά. Ειδικότερα, η χρονική κατανομή των αναφορών από το 1990 και μετά ανέδειξε ότι - παρά το περιορισμό της αναζήτησης του όρου μόνο στο τίτλο των σχετικών αναφορών- η σχετική βιβλιογραφική αναφορά αυξάνεται θεαματικά μετά το 2000 και στα πλαίσια της τρέχουσας δεκαετίας σχεδόν τριπλασιάζεται, ιδιαίτερα στη μηχανή αναζήτησης του SCOPUS (βλ. γραφήματα που ακολουθούν). Τη δεκαετία 2000-2010, η επιστημονική ανάλυση του θέματος παρουσιάζεται σαφώς συνεχώς αυξανόμενη και σχεδόν τετραπλάσια από την προηγούμενη δεκαετία.

⁷ Τόσο στα πλαίσια της WoS όσο και στα πλαίσια της Scopus, τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να αναλυθούν μέσω στατιστικής περιγραφικής ανάλυσης αυτών; ανά έτος, ανά συγγραφέα, ανά χώρα στην οποία αναφέρεται το άρθρο και ο συγγραφέας, ανά τύπο του επιστημονικού κειμένου και δυνατότητα ακαδημαϊκής αναγνώρισης του άρθρου βάσει των αναφορών του

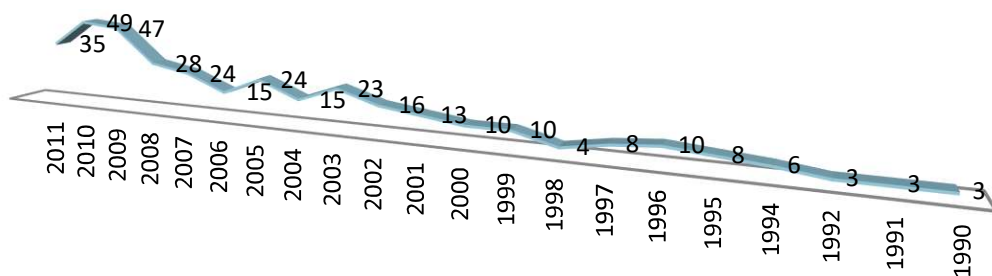
Συχνότητα εμφανίσεων αναζήτησης ανά έτος στο SCOPUS

Διάγραμμα 1 : Χρονική κατανομή ακριβούς όρου στο τίτλο στις αναφορές του SCOPUS

Πηγή: Επεξεργασία ανάλυσης αναφορών από Scopus με πρόσβαση στις 26.4.2012

Συχνότητα εμφανίσεων του όρου στο τίτλο ανά έτος στην WEB of Science

Διάγραμμα 2 : Χρονική κατανομή ακριβούς όρου στο τίτλο στις αναφορές του Web of Science

Πηγή: Επεξεργασία ανάλυσης αναφορών της Web of Science με πρόσβαση στις 15.3.2012

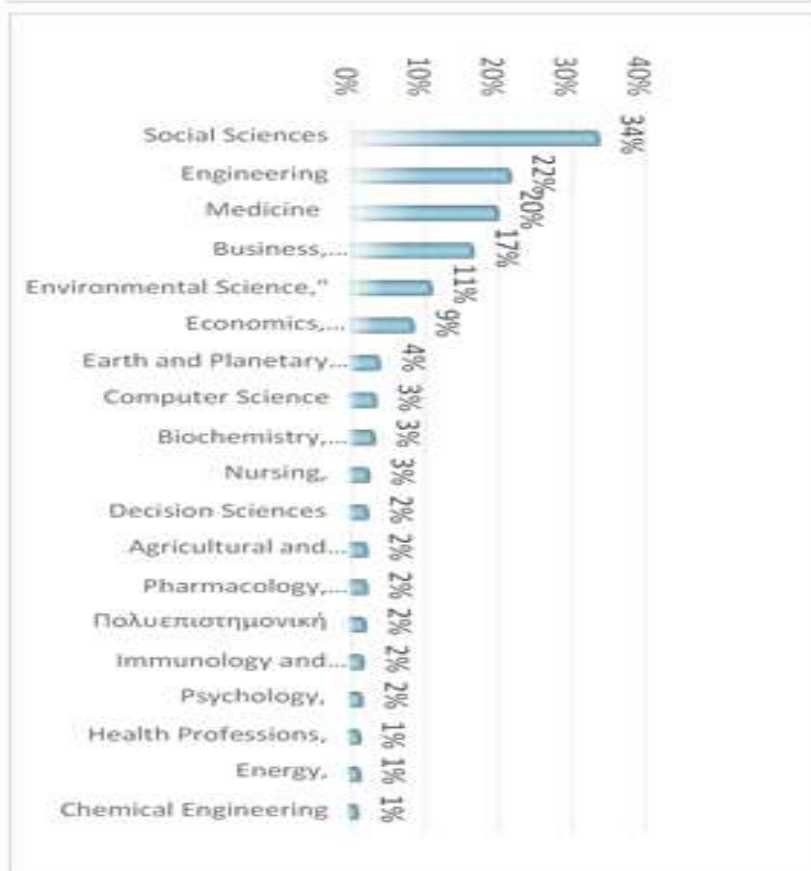
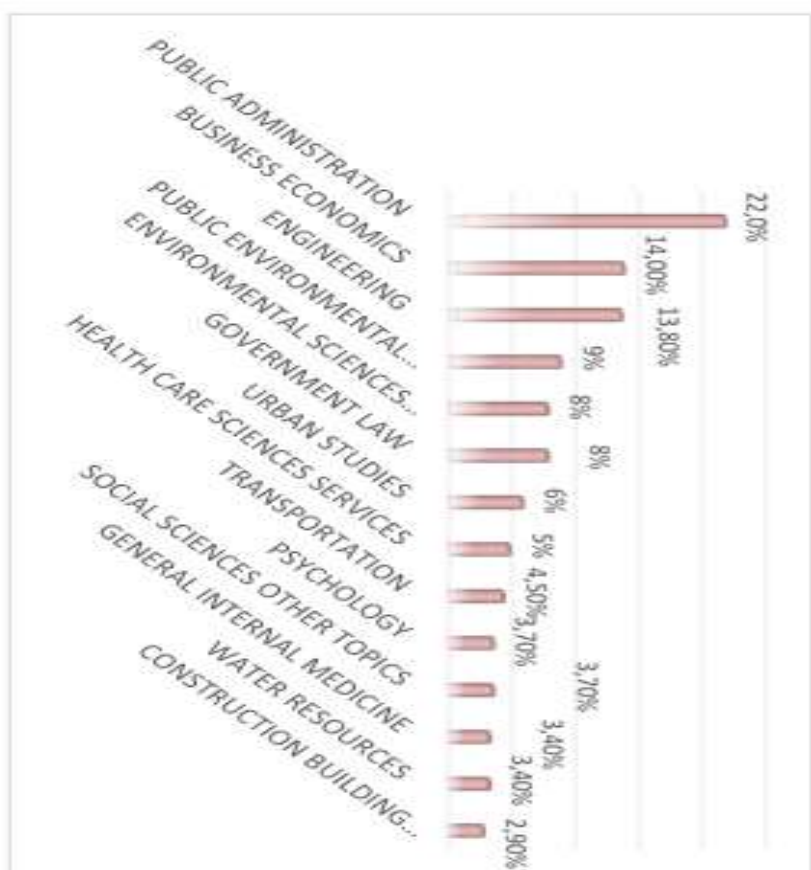
Στην άλλη μηχανή αναζήτησης και παρά τον σαφή περιορισμό της έρευνας διαφαίνεται ότι από τους 3 σχετικούς τίτλους το 1990, το 2000 ανέρχεται στους 13 και το 2010 ο συνολικός αριθμός των σχετικών τίτλων ανέρχεται στους 49.

Η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 **δεν διαφαίνεται να επηρέασε σημαντικά το επιστημονικό ενδιαφέρον για το θέμα** που εξετάζεται αν και παρατηρείται όπως θα δούμε στη συνέχεια μια θεματική μετατόπιση του ενδιαφέροντος. Ήδη στα πλαίσια της SCOPUS και για το τρέχον έτος, ο όρος στον τίτλο εμφανίζεται 96 φορές (μέχρι 10/2012). Βέβαια, παρατηρείται μια μείωση των εμφανίσεων του όρου στη δεύτερη από τις εξεταζόμενες μηχανές αναζήτησης.

3. Θεματική, επιστημονική και χωρική ανάλυση της επισκόπησης των εταιρικών σχέσεων δημόσιου –ιδιωτικού τομέα

Η **θεματική ταξινόμηση** των αναφορών σύμφωνα με την ομαδοποίηση τους σε ευρύτερες κατηγορίες επιστημών όπως οι κοινωνικές επιστήμες, οι φυσικές επιστήμες, οι επιστήμες υγείας και οι σύγχρονες επιστήμες της βιολογίας/βιοεπιστήμες ανέδειξε τη **πολυεπιστημονική προσέγγιση του θέματος** με αναφορές τίτλων κειμένων από διαφορετικά επιστημονικά πλαίσια αλλά και την κυριαρχία των κοινωνικών επιστημών στα πλαίσια της μηχανής αναζήτησης SCOPUS.

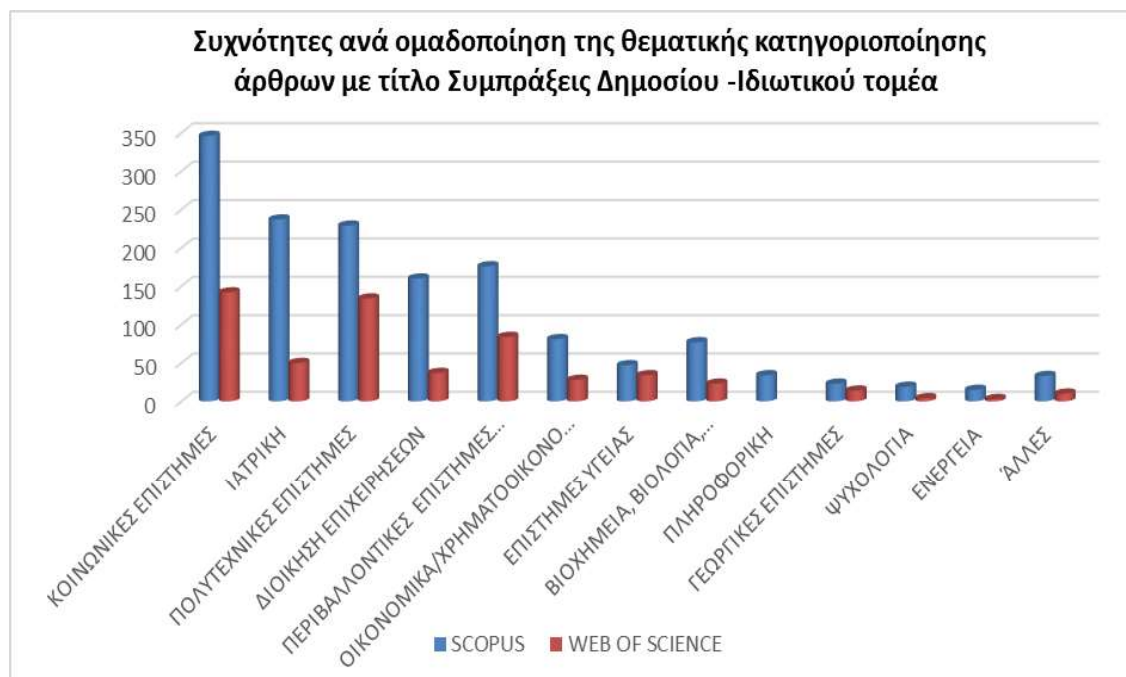
Συγκεκριμένα στη δεύτερη από τις εξεταζόμενες μηχανές αναζήτησης (SCOPUS) πάνω από το 34% (318) των άρθρων με το συγκεκριμένο τίτλο ομαδοποιούνται από την ίδια τη βάση δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες, το 22% ταξινομούνται στην επιστήμη των μηχανικών ενώ ακολουθούν με 20% η ιατρική και 17% περίπου η διοίκηση επιχειρήσεων και οι θεωρίες για το μάνατζμεντ από το 1990 έως το 2011 (βλ. διαγράμματα που ακολουθούν).

Διαγράμματα 3α & 3β: Θεματική ταξινόμηση αναφορών με τίτλο P-P-Ps στη βάση δεδομένων WEB OF SCIENCE (1) και Scopus (2)
 Πηγή: Ίδια επεξεργασία ανάλυσης αναφορών της Web of Science με πρόσβαση στις 15.3.2012 και στην Scopus

Αν περιορίσουμε το χρονικό διάστημα εξέτασης στα χρόνια μετά την χρηματοπιστωτική κρίση δηλαδή από το 2008 έως το 2011, η θεματική ταξινόμηση στη συγκεκριμένη βάση διαφοροποιείται έως ένα βαθμό. Μπορεί μιν να εξακολουθούν να κυριαρχούν οι κοινωνικές επιστήμες, αλλά πλέον εμφανίζονται δυναμικά στη δεύτερη θέση το **μάνατζμεντ και το δημόσιο μάνατζμεντ**. Στη άλλη μηχανή αναζήτησης, από τα στοιχεία της βάσης πρώτη έρχεται η επιστήμη της δημόσιας διοίκησης με 22% ενώ ακολουθούν τα δημόσια οικονομικά 14%.

Σε μια προσπάθεια συγκριτικής επισκόπησης των σχετικών κειμένων και στις δύο μηχανές αναζήτησης σύμφωνα με μία ομαδοποιημένη ευρύτερη θεματική ταξινόμηση αυτών και με αφετηρία το 1990 και τελική χρονική στιγμή σύγκρισης το 2011, μπορεί επίσης να προκύψει παρόμοιο συμπέρασμα.

Διάγραμμα 4. Θεματική ταξινόμηση αναφορών με τίτλο P-P-Ps και στις δύο βιβλιογραφικές βάσεις δεδομένων 1990-2011

Πηγή: Επεξεργασία ανάλυσης αναφορών από τις αναφερόμενες πηγές

Παράλληλα, είναι εμφανές από τα παραπάνω διαγράμματα 4 ότι ένα πλήθος άρθρων με το σχετικό τίτλο εντάσσονται στο θεματικά στις επιστήμες όπως η ψυχολογία, η ενέργεια κτλ.

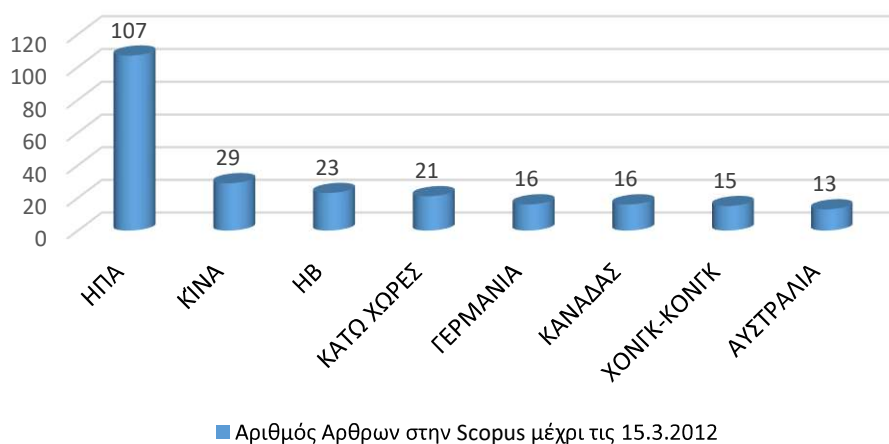
Παρά τα μειονεκτήματα της θεματικής ομαδοποίησης που πραγματοποιούν οι δύο μηχανές αναζήτησης (διαφορετική ομαδοποίηση που θα έπρεπε να συγκεραστεί, πολλαπλή ταξινόμηση των ίδιων κείμενων σε διαφορετικές θεματικές κτλ) μπορούν να εκμαιευθούν δύο έγκυρα συμπεράσματα. Πρώτον, είναι εμφανής από την ομαδοποίηση που πραγματοποιείται, η πολυεπιστημονική προσέγγιση του θέματος καθώς εμφανίζονται κείμενα που εντάσσονται σχεδόν σε όλες τις ομάδες των επιστημών των μηχανών αναζήτησης και δεύτερον η κυριαρχία κυρίως αναφορικά με την ποσότητα των κειμένων κάποιων επιστημονικών κατευθύνσεων που δεν διαφοροποιούνται σημαντικά στις δύο μηχανές, συγκεκριμένα της δημόσιας διοίκησης, των επιστημών μηχανικών και της διοίκησης επιχειρήσεων. Στο ίδιο συμπέρασμα, για την πληθώρα των σχετικών αναφορών⁸ και την πολυεπιστημονική προσέγγιση του θέματος, καταλήγουν, εξάλλου με ένα πρόσφατο ερευνητικό άρθρο τους, οι Marsilio, M., Cappellaro, G. & Cuccurullo, C., (2011), με ευρύτερη όμως αναζήτηση. Παράλληλα, από τους ίδιους, επισημαίνεται η κυριαρχία των επιστημονικών κατευθύνσεων της δημόσιας διοίκησης, της πολιτικής της υγείας, της αναπτυξιακής πολιτικής και των αστικών πολιτικών σε σχέση με την ποσότητα των πηγών στα συναφή περιοδικά ή βιβλία ή άλλα ερευνητικά κείμενα.

Επιπλέον και παρά το γεγονός της πληθώρας των συγγραφέων επίσης για θέματα εταιρικών σχέσεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, κάποιοι συγγραφείς αναφέρονται σύμφωνα με την SCOPUS με πολύ μεγαλύτερη συχνότητα, αναδεικνύοντας την κυριαρχία τόσο συγκεκριμένων των θεματικών αντικειμένων όσο και αντίστοιχα συνδεδεμένων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων.

⁸ Στην έρευνά τους εντόπισαν πάνω από 10.347 αναφορές σε θέματα εταιρικών σχέσεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα από το 1909-2008 με ανοδική τάση μετά το 1980 στους καταλόγους της ISI Web of Science database – SSCI Social Sciences Citation Index (SSCI) .

Σε μια προσπάθεια σύνδεσης των αναφορών στον τίτλο με συγκεκριμένες θεωρητικές κατευθύνσεις επιδιώχθηκε η συσχέτιση του όρου στον τίτλο με την χώρα προέλευσης ή σύνδεσης των συγγραφέων στα συγκεκριμένα πεδία των επιστημών στα πλαίσια της μηχανής αναζήτησης SCOPUS. Οι λόγοι επιλογής της συγκεκριμένης μηχανής αναζήτησης αφορούν κυρίως στη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτήν από το δίκτυο των Ελληνικών Βιβλιοθηκών και εν μέρει και στη δυνατότητα ανάλυσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Χωρική συσχέτιση των συγγραφέων με άρθρα για εταιρικές σχέσεις Δ_Ι στη βάση δεδομένων SCOPUS

Διάγραμμα 5. Χωρική κατανομή συγγραφέων ανά χώρα διασύνδεσης τους

Πηγή: Επεξεργασία ανάλυσης αναφορών από Scopus με πρόσβαση στις 15.3.2012

Ειδικότερα οι ομάδες αυτές που αναφέρονται σύμφωνα με τους Marsilio, M., Carpellaro, G. & Cuccurullo, C., (2011) κατά την περίοδο μέχρι και το 2008 είναι:

- συντάκτες και εκθέσεις από κυβερνητικούς και διακυβερνητικούς φορείς όπως κρατικοί φορείς του Ηνωμένου Βασιλείου ή των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής ή οργανισμοί όπως τα Ηνωμένα Έθνη, η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.
- επιστήμονες της δημόσιας διοίκησης και πολιτικοί επιστήμονες συμπεριλαμβανόμενων συγγραφέων όπως Osborne, D. Osborne, E. Savas, P. A. Rondinelli, L. M. Salamon and E. H. Klijn και C. N. Stone and B. Jessob.

- θεωρητικοί των νέων θεσμικών οικονομικών και της θεσμικής ανάλυσης όπως Ο. Williamson και Ε. Ostrom και τέλος,
- επιστήμονες της διακυβέρνησης και της ανάλυσης των δικτύων στην πολιτική συζήτηση όπως Castells, M., Rhodes, W.A κα.⁹

Ως αίτια της πολυσύνθετης και πολύπλευρης ανάλυσης του φαινομένου αναδεικνύονται η πολλαπλότητα των ορισμών, οι ιδεολογικές διαφοροποιήσεις και οι διαφορετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις των ερευνητών. Παράλληλα, στο άρθρο τους επισημαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια, η ακαδημαϊκή συζήτηση εμπλουτίζεται με την ενιαία συγκριτική μελέτη των διαφορετικών ερμηνειών του όρου και την ενίσχυση της πολυεπιστημονικής εμβάθυνσης της σχετικής μεθοδολογικής έρευνας (Wettenhall, 2005; Hodge and Greve 2007, 2009), σε αντίθεση με τους αρχικούς αναλυτές όπου το θέμα των εταιρικών σχέσεων¹⁰ εξετάζονταν μεμονωμένα από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Πράγματι από τη δεκαετία του 2000 και μετά, η ακαδημαϊκή και η ερευνητική βιβλιογραφία έχει να επιδείξει μια σειρά από ανάλογες προσπάθειες.

Στη συνέχεια εξετάζονται οι συγκεκριμένες κατηγοριοποιήσεις μέσω της ανάλυσης της σχετικής βιβλιογραφίας.

⁹ Βλ. αναλυτικά Marsilio, M., Cappellaro, G. & Cuccurullo, C., 2011, σελ. 767.

¹⁰ Βλ. ενδεικτικά το ερευνητικό έργο του Savas, E.S. (2000), *Privatisation and Public-Private Partnerships*, New York: Seven Bridges Press στο τομέα της Δημόσιας Διοίκησης ή το έργο των Bennett and Krebs (1991), *Local economic development: public-private partnership initiatives in Britain and Germany*, Belhaven Press, 1991 για την τοπική ανάπτυξη ή το Pierre, J. (1998), *Partnerships in Urban Governance : European and American Experience*, London, MACMILLAN PRESS LTD ή το έργο των Grimsey, D. & Lewis, M. K. (2004) *Public Private Partnerships. The Worldwide Revolution in Infrastructure Provision and Project Finance*.

4. Θεωρητικές προσεγγίσεις για τις Εταιρικές σχέσεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα.

Η πρώτη συστηματική προσπάθεια κατηγοριοποίησης των θεωρητικών προσεγγίσεων για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιων – ιδιωτικών φορέων πραγματοποιήθηκε στο κλασικό πλέον εγχειρίδιο του Osborne, S. P. (2000), *Public – Private Partnerships Theory and Practice in international Perspective* στο οποίο παρουσιάζονται πέντε διαφορετικές θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις για τις συγκεκριμένες σχέσεις των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων της οικονομίας (βλ. πίνακα 2).

Οι συγκεκριμένες προσεγγίσεις δίδουν έμφαση είτε α) στην οργανωσιακή / θεσμική σχέση των δρώντων, είτε β) στη διοικητική διάσταση των σχέσεων αναδεικνύοντας θέματα διοίκησης, αποδοτικότητας και κόστους, είτε γ) στη διακυβερνητική διάσταση των σχέσεων με την εμφάνιση της έννοιας των δικτύων (network approach) και της σημασίας των αλληλεπιδράσεων των πολιτικο-κοινωνικών δικτύων, είτε δ) στη σημασία των σχέσεων για την ενδυνάμωση της τοπικής κοινωνίας, της τοπικής ανάπτυξης και της αστικής αναζωογόνησης, είτε ε) τέλος στην αποδοχή του φαινομένου στην παροχή υποδομών.

Παρά τη σημαντικότητα όλων αυτών των διαφορετικών προσεγγίσεων ο επιμελητής (Osborne: 2000) υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη και η ανάλυση των εταιρικών σχέσεων Δ-Ι μεμονωμένα από την καθεμιά αποτελεί αδυναμία τους συνηγορώντας στην αναγκαιότητα σύνθεσης των απόψεών τους για την καλύτερη κατανόηση αυτών των συγκεκριμένων σχέσεων. Η κατηγοριοποίηση των διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου –ιδιωτικού (Δ-Ι) σε καμία περίπτωση δεν ανάγεται σε προσπάθεια διαμόρφωσης μιας ενιαίας θεωρίας, καθώς υποστηρίζεται ότι οι συγκεκριμένες σχέσεις είναι ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο φαινόμενο τόσο όσον αφορά στις θεωρητικές προσεγγίσεις κατανόησής του, όσο και στη διαφορετικότητα των εταίρων και τη σημασία του διαχρονικά και τοπικά (Osborne, St., 2000, pp. 2-3). Ήδη, από την ανάγνωση των περιεχομένων και της εισαγωγής διαφαίνεται η σημασία της αναγνώρισης της ευμεταβλητότητας του φαινομένου αλλά

και η προσπάθεια συγκερασμού διαφορετικών προσεγγίσεων. Η σύνθεση των βασικών συμπερασμάτων της καθεμιάς αναδεικνύει έμμεσα από την ανάγνωση του βιβλίου, κάποια κοινά σημεία τους.

Πρώτο κοινό σημείο είναι η αναγνώριση της σημασίας της συνεργασίας δημόσιων και ιδιωτικών φορέων για την επιδίωξη ενός κοινού στόχου, είτε αυτός είναι η αγροτική ανάπτυξη, είτε η αναζωογόνηση μιας περιοχής, είτε η ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών κτλ.

Στη συνέχεια και ενώ υποστηρίζεται ότι ιστορικά οι εταιρικές σχέσεις μεταξύ των δύο τομέων δεν είναι κάτι νέο, αναδεικνύεται η σημασία τους στη σύγχρονη εποχή. Ως κοινοί παράγοντες διαμόρφωσης των εταιρικών σχέσεων σήμερα αναφέρονται: α) η παγκοσμιοποίηση και η αλλαγή των οικονομικών και κοινωνικών προτύπων, β) η συνεχής τάση αποκέντρωσης και γ) η μεταβολή του ρόλου του κράτους στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης- η οποία όμως χωρικά διαφοροποιείται- με συνέπεια την προώθηση της εμπειρικής μελέτης του φαινομένου, τοπικά ή εθνικά.

Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι η εταιρική σχέση μπορεί να λαμβάνει μέρος σε διαφορετικά στάδια της πολιτικής, από τον σχεδιασμό μέχρι και την υλοποίηση αυτής.

Ειδικότερα, η οριοθέτηση της έννοιας στο εν λόγω κείμενο είναι αρκετά ευρεία και αφορά τη συνεργασία μεταξύ δύο μερών :

- Ενός **δημόσιου φορέα**, που μπορεί να είναι είτε υπερεθνικός οργανισμός¹¹, είτε εθνικός π.χ. το κράτος και νομικά πρόσωπα αυτού και σε υποεθνικό επίπεδο (λ.χ. τοπική αυτοδιοίκηση) ¹² που ασκούν δημόσια εξουσία και προσβλέπουν στην εξασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος και
- Ενός **ιδιωτικού φορέα**, που λειτουργεί με στόχο την δυνατότητα μεγιστοποίησης των κερδών και του ατομικού συμφέροντος, των

¹¹ Βλ. (Teisman, G. R. & Klijn, Er.-H., 2000) Public-private partnerships in the European Union: officially suspect, embraced in daily practice, σελ. 165-186. (Osborne, St., 2000), Public -Private Partnerships. Theory and Practice in International Perspective, London Routledge.

¹² (JENEI, G. & VARI, AN., 2000) ,Partnership between local government and the local community in the area of social policy: A Hungarian experience., σελ. 265-274. Και (JAKOBS, BR., 2000) (Partnerships in Pittsburg: the evaluation of complex local initiatives) στο βιβλίο (Osborne, St., 2000), Public -Private Partnerships. Theory and Practice in International Perspective, London Routledge.

ατόμων που μετέχουν σε αυτόν. Στη σφαίρα του ιδιωτικού τομέα εντάσσεται κάθε οργανισμός όπως οι μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις¹³, τα σωματεία ή άλλοι φορείς (JENEI, G. & VARI, AN., 2000) που διαφοροποιούνται από τον δημόσιο τομέα με κριτήριο την άσκηση ή μη δημόσιας εξουσίας.

Κατόπιν ερευνάται ως προς :

A) διάφορους τομείς της πολιτικής όπως τις μεταφορές, την αστική αναζωογόνηση, την αγροτική ανάπτυξη¹⁴ και την κοινωνική πολιτική,

B) διάφορα πολιτικά συστήματα, από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Moulton, L. & Anheir, H.K., 2000) και την Αγγλία (Falconer, P.K. & McLaughlin, K., 2000) μέχρι την Ανατολική Ασία (Common, R., 2000) και την Ουγγαρία (JENEI, G. & VARI, AN., 2000).

Γ) τον ρόλο της ως εργαλείου υλοποίησης πολιτικών ή

Δ) τον ρόλο της ως νέου πλουραλιστικού μοντέλου διακυβέρνησης σε όλα τα στάδια της πολιτικής .

Στο συγκεκριμένο βιβλίο παρουσιάζονται δύο βασικά στοιχεία της μελλοντικής θεωρητικής συζήτησης για τις εταιρικές σχέσεις Δ-Ι. Ειδικότερα, η ερευνητική μελέτη των εταιρικών σχέσεων Δ-Ι, πέραν των παραγόντων ανάδυσής τους που εν μέρει μελετώνται στα πρώτα κεφάλαια του βιβλίου, εμπλουτίζεται με την υιοθέτηση του μοντέλου του Murray (1998) από τους (Osborne, S. P & Murray V. , 2000) για την κατανόηση των εταιρικών σχέσεων μέσω πέντε σταδίων συνεργατικής διαδικασίας (αρχικό στάδιο, στάδιο προσυμβατικής διαδικασίας, στάδιο διαπραγμάτευσης, υλοποίησης και αξιολόγησης) (Osborne, S. P & Murray V. , 2000, σ. 71) καθένα από το οποίο αναδεικνύει μέσω της συγκεκριμένης μελέτης περίπτωσης, παράγοντες που μπορούν συνδράμουν στην επιτυχή συνεργασία, όπως η *ύπαρξη ήδη υφιστάμενων σχέσεων*, η *εμπιστοσύνη* (trust) μεταξύ των εταίρων και η παραδοχή της *ύπαρξης εντάσεων* μεταξύ των, η *υιοθέτηση κοινού σκοπού*, η αναγνώριση των κοινών αλλά και διαφορετικών στόχων και αξιών, ο μικρός αριθμός των συμμετεχόντων στην

¹³ Βλ. (Tadem, T.En., 2000) Transforming the state into a partner in a cooperative development: an evaluation of NGO-government partnership in Philippines, σελ. 187-200 και (HAILEY, J., 2000) (NGO partners: the characteristics of effective development partnerships) στο (Osborne, St., 2000), Public - Private Partnerships. Theory and Practice in International Perspective, London Routledge.

¹⁴ Βλ. το κεφάλαιο υπό τον (Lewis, D. , 2000) (Building "active" partnerships in aid -recipient countries: lessons from rural development programme in Bangladesh.) στο ίδιο βιβλίο

εταιρική σχέση και τέλος το ευνοϊκό εξωτερικό περιβάλλον που συμβάλλει στη διαμόρφωση των εταιρικών σχέσεων (Osborne, S. P & Murray V. , 2000, σ. 81). Στα ίδια πλαίσια της μελέτης των επιτυχημένων ΣΔΙΤ, οι Teisman και Klijn (Teisman, G. R. & Klijn, Er.-H., 2000) διαπιστώνουν ότι η εμπιστοσύνη μεταξύ των εταιρών απαιτεί διαφορετικό πλαίσιο διοίκησης των σχέσεων αυτών. Έναντι του απλού μανάτζμεντ διαχείρισης έργου προβάλλεται πλέον το μανάτζμεντ διαχείρισης της διαδικασίας και της διαμόρφωσης δικτύου (process management and network constitution) γεγονός που αναδεικνύει την αναγκαιότητα αναδιοργάνωσης της ίδιας της δημόσιας διοίκησης για να ανταπεξέλθει στην εποχή της αλληλεξάρτησης προτείνοντας μάλιστα τη δημιουργία δομών μανάτζμεντ των εταιρικών σχέσεων.

Τέλος, στο καταληκτικό κεφάλαιο γίνεται επεξεργασία της δυνατότητας επίδρασης των εταιρικών σχέσεων στη διαμόρφωση πολιτικών και όχι μόνο στην υλοποίηση αυτών. Συγκεκριμένα αναδεικνύεται η θεωρητική συζήτηση για τη διακυβέρνηση και μάλιστα η στροφή από την ανάλυση του νέου δημόσιου μανάτζμεντ (new public management) στη νέα δημόσια διακυβέρνηση (new public governance)¹⁵ υιοθετώντας τη σχετική συζήτηση των Kickert et al (1997) ότι η διαδικασία χάραξης πολιτικής αποτελεί πλέον σήμερα **διαδραστική διαδικασία** που λαμβάνει μέρος σε διάφορα δίκτυα πολιτικής και το κράτος αποτελεί ένα φορέα μεταξύ άλλων, αναγνωρίζοντας δηλαδή την αναγκαιότητα συνύπαρξης και συνεργασίας πολλαπλών εξαρτώμενων φορέων (McLaughlin K. & Osborne, S., 2000, p. 332). Παρά το γεγονός ότι στη συνέχεια ο επιμελητής επανέρχεται στη συζήτηση σχετικά με τα πλαίσια της διοίκησης των εταιρικών σχέσεων Δ-Ι , καθώς θεωρεί ότι το μοντέλο θα αναδείξει, τις κύριες διαχειριστικές προκλήσεις των συγκεκριμένων σχέσεων που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν για την επίτευξη πλουραλιστικών διαδικασιών σχεδιασμού πολιτικών¹⁶, η συγκεκριμένη τοποθέτηση διευρύνει τη συζήτηση για τις εταιρικές σχέσεις Δ-Ι, ως νέο πλουραλιστικό μοντέλο διακυβέρνησης σε όλα τα στάδια της πολιτικής, αναδεικνύοντας, έτσι, τη νέα έννοια της νέας δημόσιας διακυβέρνησης (new public governance).

¹⁵ Βλ. την ανάλυση που γίνεται διαχρονικά από τους Klijn & Teisman, 2003; Koppenjan, 2005; Ysa, 2007.

¹⁶ λ.χ. την δυναμικότητα των σχέσεων, το θέμα της εμπιστοσύνης, τις απαιτούμενες δομικές αλλαγές στο ίδιο το ισχύον σύστημα διοίκησης, την αλλαγή του ρόλου της πολιτικής ηγεσίας, την δέσμευση και την αναγνώριση της αλληλεξάρτησης των συμμετεχόντων,

Πίνακας 2.: Κατηγοριοποίηση θεωρητικών προσεγγίσεων για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα ανά συγγραφέα

Osborne (2000)	Hoodge, and Greve, (2005)	Hoodge, and Greve, (2007;2009)	Khanom (2010)
Νέο-θεσμική προσέγγιση/Οργάνωση / collaborative dilemmas	Οργανωτική Θεωρία/ Θέματα Δημόσιας Διοίκησης	Θεσμική Ανάλυση της συνεργασίας	Οργανωσιακή θεωρία
Νέα Δημόσια Διοίκηση	Ιστορική / Νομική Ανάλυση	Συμβάσεις παραχώρησης για την παροχή υποδομών	Νέα Δημόσια Διοίκηση Εργαλείο της ΝΔΔ
Διακυβέρνηση / Αστική Διακυβέρνηση	Πολιτική Επιστήμη Διακυβέρνηση	Θεωρία των δικτύων πολιτικής	Διακυβέρνηση Εργαλείο διακυβέρνησης
Τοπική /Κοινοτική Ανάπτυξη	Οικονομική/ Χρηματοοικονομική Ανάλυση	Κοινωνία των πολιτών και προώθηση της συμμετοχικής διακυβέρνησης	Χρηματοοικονομική ανάλυση Εργαλείο χρηματοοικονομικών ρυθμίσεων/ διαχείρισης έργου
Εμπειρική προσέγγιση για την παροχή υποδομών /υπηρεσιών στο τοπικό επίπεδο Νέα Δημόσια Διακυβέρνηση	Εμπειρική προσέγγιση	Αστική Ανάπτυξη και αναζωογόνηση	Οικονομική Ανάπτυξη

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Στη συνέχεια, και λίγα χρόνια αργότερα, ένα νέο βιβλίο με στόχο τη διεθνή κοινότητα επιδιώκει ξανά την ταξινόμηση των διαφόρων εννοιολογικών και θεωρητικών προσεγγίσεων του όρου επιδιώκοντας παράλληλα την κριτική παρουσίαση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων των Εταιρικών Σχέσεων Δ-Ι και την αξιολόγησή τους εμπειρικά, σε διεθνές επίπεδο. Το νέο εγχείρημα επιδιώκεται από δύο πολιτικούς επιστήμονες με διαφορετικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό υπόβαθρο καθώς ένας εξ αυτών προέρχεται από την Αυστραλία (Graeme Hodge) ενώ ο άλλος από την Βόρεια Ευρώπη (Greve, Carsten). Τόσο στο αρχικό κεφάλαιο (HODGE, G. & GREVE, C., 2005, p. 2) όσο και στο τελικό, παραδέχονται την πληθώρα των θεωρητικών προσεγγίσεων για την εταιρική σχέση δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και τη μη αναγκαιότητα ύπαρξης ενός ενιαίου θεωρητικού μοντέλου ή προσέγγισης ή/και κοινού αναλυτικού θεωρητικού μοντέλου, το οποίο κατά την άποψή τους

περιορίζει μάλιστα την κατανόηση του φαινομένου. Η πολυεπιστημονική προσέγγιση του θέματος είναι εμφανής από τα ερευνητικά ερωτήματα για τις εταιρικές σχέσεις Δ-Ι, όπως

- η σημασία της ιστορικής ανάλυσης των εταιρικών σχέσεων του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα (WETTENGALL, R., 2005) και η επιρροή της στη διαμόρφωση των υφιστάμενων συνεργασιών π.χ. των συμπράξεων δημόσιου -ιδιωτικού τομέα. .
- η αναζήτηση αποτελεσματικών τρόπων δόμησης της χρηματοοικονομικής συνεργασίας (CORNER, D., 2005), ή δίκαιης κατανομής των κινδύνων και των ευθυνών μεταξύ των δρώντων.
- η μεθοδολογία αξιολόγησης ή η ύπαρξη ή μη νομικών διαδικασιών ή τεχνικών που προάγουν τη διαδικασία (EVANS, J. & BOWMAN, D., 2005).
- οι πολιτικές και διοικητικές παράμετροι των ΣΔΙΤ όπως π.χ. το πολιτικό ρίσκο, η διοίκηση και η λογοδοσία στις ΣΔΙΤ (Erik-Hans Klijn and Geert R. Teisman, 2005; HODGE, G. & GREVE, C., 2005, p. 333).

Στην πορεία και στην εξέλιξη της ακαδημαϊκής τους πορείας, οι ίδιοι συγγραφείς στην προσπάθειά τους να ορίσουν τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου –ιδιωτικού τομέα διατυπώνουν την άποψη ότι ο όρος περικλείει **πέντε «οικογένειες» ρυθμίσεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα** (Hodge, G. & Greve, C., 2007; 2009) που εν μέρει αναφέρονται σε πέντε διαφορετικές προσεγγίσεις (βλ.πίνακα 2).

Ειδικότερα, σύμφωνα με την ανάλυση των Hodge, G. & Greve, C., (2010) οι πέντε διαφορετικές «οικογένειες» εταιρικών σχέσεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα όπως προκύπτουν από την κριτική ανάγνωση της υφιστάμενης βιβλιογραφίας αναφέρονται στις εξής :

- * στη θεσμική συνεργασία για την από κοινού παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και τον καταμερισμό κινδύνων (λ.χ. η θεσμική ανάλυση των ΣΔΙΤ στα πλαίσια της ανάπτυξης λιμενικών υπηρεσιών στην Ολλανδία Van Ham and Korpenjan 2001, 2002; Klijn and Teisman 2005).
- * στις μακροχρόνιες συμβάσεις Δ-Ι για την παραγωγή υποδομών με συγκεκριμένες προδιαγραφές παραδοτέων βάσει νομικών συμβολαίων

συνεργασίας μακράς διάρκειας (Osborne 2001b; Savas 2000; Grimsey and Lewis 2004).

- * στα δίκτυα δημόσιας πολιτικής τα οποία χαρακτηρίζονται από χαλαρές σχέσεις των δρώντων (λ.χ. Vaillancourt Rosenau, 2000).
- * στην προώθηση της εταιρικής ως μέσο πολιτιστικής αλλαγής και προαγωγής του αστικού τρόπου ζωής, της αστικής κοινωνίας και των συμμετοχικών διαδικασιών στην ανάπτυξη λ.χ. σε χώρες όπως η Ουγγαρία ή οι πολιτικές προώθησης της διακυβέρνησης από την ΕΕ (βλ. Osborne 2000; (JENEI, G. & VARI, AN., 2000),
- * στις συνεργασίες στα πλαίσια της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης και των πολιτικών αστικής αναγέννησης (Bovaird 2004).

Εμφανώς επηρεασμένη από τις προηγούμενες ταξινομήσεις, μιά νεότερη ερευνήτρια (Khanom N.Ak., 2011) αναφέρει στην ερευνητική εργασία της¹⁷ την ύπαρξη διαφορετικών εννοιολογικών προσεγγίσεων για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, όπως η **ανάλυσή τους ως νέο εργαλείο του νέου δημόσιου μανάτζμεντ ή της νέας δημόσιας διακυβέρνησης** , ως **εργαλείο χρηματοοικονομικών ρυθμίσεων στο τομέα των υποδομών** ή ως **αναπτυξιακό εργαλείο** ή τέλος ως **μία στρατηγική πολιτικής γλώσσας των φιλελεύθερων κυβερνήσεων** για τη προαγωγή της ιδιωτικοποίησης αγαθών και υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση, καταλήγει ότι καθεμία από τις συγκεκριμένες προσεγγίσεις παρουσιάζει κενά και ελλείψεις, αλλά και κοινά χαρακτηριστικά.

Είναι έκδηλο ότι οι περισσότεροι από τους παραπάνω μελετητές επιχειρούν τη συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση προκειμένου να εκμαιεύσουν ένα κοινό **εννοιολογικό ορισμό για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα** και κάποια **κοινά συμπεράσματα** π.χ. παράγοντες ανάδυσης του φαινομένου, προϋποθέσεις επιτυχούς διαμόρφωσης σχέσεων κ.τ.λ. Αποτελεί γεγονός μάλιστα ότι αρκετοί από

¹⁷ Η ανάλυσή της στηριζόταν στη μελέτη διαφορετικών ρυθμίσεων ΣΔΙΤ για την καταπολέμηση της φτώχειας στο Μπαγκλαντές βλ. αναλυτικότερα Nilufa Akhter Khanom (2011), Improving the effects of Public Private Partnerships on ultra poor households in Bangladesh στο *International Review of Business Research Papers Vol. 7. No. 1. January 2011. pp. 118 – 133.*

αυτούς συνδέουν την εννοιολογική σαφήνεια του όρου με τη χρησιμότητα και τη σημασία της ανάλυσής του (Hodge, G. & Greve, C., 2005;2007;2009; Khanom N.Ak., 2011; Osborne, St., 2000). Στο τέλος, καταλήγουν να αναδεικνύουν κυρίως τα κοινά σημεία και τις παραδοχές για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα (Hodge, G. & Greve, C., 2009) (Hodge, G. & Greve, C., 2007) (Hodge, G. & Greve, C., 2005).

5. Διαπιστώσεις- Συμπεράσματα

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση που προηγήθηκε ανέδειξε ότι τα τελευταία χρόνια επιδίδεται μια προσπάθεια συγκερασμού των υφιστάμενων θεωρητικών προσεγγίσεων για τις εταιρικές σχέσεις Δ-Ι, αναγνωρίζοντας την πολυεπιστημονική προσέγγιση του θέματος. Ενώ δηλαδή αρχικά το θέμα των εταιρικών σχέσεων¹⁸ εξετάζονταν μεμονωμένα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, τα τελευταία χρόνια επιδιώκεται τουλάχιστον σε διεθνές βιβλιογραφικό επίπεδο, η πολύπλευρη, πολυεπιστημονική θεωρητική προσέγγιση των ΣΔΙΤ για τον εντοπισμό κυρίως κοινών χαρακτηριστικών ή και αιτίων ανάδυσης του φαινομένου ή και παραγόντων επιτυχίας του ή μη. Αναμφισβήτητα, η συγκεκριμένη τάση, αν και διαφαίνεται να ενδυναμώνεται δεν αναιρεί την ευμεταβλητότητα του φαινομένου και την αναγκαιότητα περαιτέρω εμπειρικών και εστιασμένων μελετών.

Ωστόσο, και στα πλαίσια της κριτικής της πολυεπιστημονικής προσέγγισης του θέματος, ο Weihe (2005) παρά το γεγονός ότι συμφωνεί για την ύπαρξη διαφορετικών θεωρητικών και ερευνητικών προσεγγίσεων, υποστηρίζει ότι:

- πρώτον, δεν είναι λογικά εφικτός ο καθορισμός ενός ενιαίου, περιεκτικού και καθολικού ορισμού για τις σχέσεις Δ-Ι που να ανταποκρίνεται σε όλες τις ανόμοιες εκφράσεις του όρου που έχουν υιοθετηθεί από τις διαφορετικές θεωρίες και

¹⁸ Βλ ενδεικτικά το ερευνητικό έργο του Savas, E.S. (2000), *Privatisation and Public-Private Partnerships*, New York: Seven Bridges Press στο τομέα της Δημόσιας Διοίκησης ή το έργο των Bennett and Krebs (1991), *Local economic development: public-private partnership initiatives in Britain and Germany* για την τοπική ανάπτυξη ή το Pierre, J. (1998), *Partnerships in Urban Governance : European and American Experience*, London, MACMILLAN PRESS LTD ή το έργο των Grimsey, D. & Lewis, M. K. (2004) *Public Private Partnerships. The Worldwide Revolution in Infrastructure Provision and Project Finance*.

- δεύτερον, ότι η προσπάθεια μάλιστα αναγωγής και υιοθέτησης των συμπερασμάτων από τη μια θεωρητική –εμπειρική προσέγγιση στην άλλη έχει οδηγήσει, κατά την άποψη, του σε εσφαλμένα συμπεράσματα για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Επί παραδείγματι, η σημασία της εμπιστοσύνης ως παράγοντας επιτυχίας της σχέσης διαφοροποιείται μεταξύ μιας τυπικά και θεσμικά δομημένης συνεργασίας έναντι μιας άτυπης και μη θεσμικά κατοχυρωμένης συνεργασίας.

Σε κάθε περίπτωση, η προηγούμενη ανάλυση ανέδειξε την αδυναμία σαφή ή κοινά αποδεκτού ορισμού για τις εταιρικές σχέσεις δημόσιου–ιδιωτικού τομέα ως πολιτική έννοια και τη σαφή προτίμηση της δημιουργίας ενός ιδεοτύπου, την πρόκριση δηλαδή κάποιων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της έννοιας λόγω των μεταβαλλόμενων συνθηκών. Εκτός της ευμεταβλητότητας της έννοιας, ο κάθε ερευνητής –μελετητής είναι επίσης επηρεασμένος ή εξετάζει τα χαρακτηριστικά μέσω συγκεκριμένων μακροθεωριών και αντίστοιχων ιδεολογικών παραδόσεων τις οποίες προκρίνει εμπειρικά και υποκειμενικά ως σημαντικές στην ανάλυση της πολιτικής έννοιας. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι οι σημαντικότερες θεωρητικές συγκριτικές εργασίες για την έννοια των εταιρικών σχέσεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα αναδεικνύουν τα κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματά της. Σαφώς επίσης, η ανάλυση της έννοιας των εταιρικών σχέσεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα επηρεάζεται από διαφορετικές μακροθεωρίες για το ρόλο του κράτους¹⁹, κεντρικού ή τοπικού και αντίστοιχα διαφορετικές ιδεολογικές παραδόσεις.

Σήμερα, σε μία περίοδο κρίσης του κράτους και αντίστοιχα των ιδεολογικών θεωριών του, λόγω κυρίως της χρηματοοικονομικής ύφεσης και των νέων πολιτικών εξελίξεων (μεταναστευτικό, ρύπανση περιβάλλοντος, κλιματική αλλαγή), η θεωρητική προσέγγιση της παραπάνω πολιτικής έννοιας σαφώς έχει επηρεαστεί. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο λ.χ. θα πρέπει να προστεθεί σήμερα και άλλη μια κατηγοριοποίηση των παραπάνω θεωρητικών προσεγγίσεων, αυτή που αφορά στις «πράσινες ή βιώσιμες εταιρικές σχέσεις». Ειδικότερα, την τελευταία δεκαετία εμφανίζονται νέες βιβλιογραφικές αναφορές και κείμενα πολιτικής για τη σημασία και τη συσχέτιση των εταιρικών σχέσεων Δ-Ι με την προώθηση ενός νέου τύπου ανάπτυξης, της

¹⁹Καθώς συνήθως η διαχωριστική γραμμή μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας συμπίπτει με την διάκριση του κράτους και της κοινωνίας των πολιτών (Heywood, 2002, Μεταφράση στα Ελληνικά 2006)

ολοκληρωμένης, βιώσιμης, πράσινης ανάπτυξης είτε σε ευρωπαϊκό επίπεδο²⁰ είτε σε εθνικό (Dinica, V. & Bressers, H., 2004) είτε σε τοπικό επίπεδο (Peter Karl Kresl: 2015; Kyvelou, Karaiskou, 2007; Kyvelou S., Marava N. and Kokkoni G.: 2011).

Η συγκεκριμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση ανέδειξε τη συγκριτική πολύπλευρη προσέγγιση του πολιτικού όρου των εταιρικών σχέσεων από τη διεθνή βιβλιογραφία που όμως εν τέλει αναδεικνύει και **την αδυναμία συγκρότησης μιας ενιαίας θεωρίας για τις εταιρικές σχέσεις**. Παράλληλα, αν και η πολύπλευρη πολυεπιστημονική προσέγγιση είναι χρήσιμη, οι ίδιες εξελίξεις αναδεικνύουν την ευμεταβλητότητα του όρου. Η υφιστάμενη κρίση αναδεικνύει τη σημασία των εταιρικών σχέσεων όχι απλά του δημοσίου και των ιδιωτών αλλά και τη συμμετοχή και τη συνεργασία πολλαπλών φορέων του κράτους, των ιδιωτών και της κοινωνίας των πολιτών ή αλλιώς Public Private People Partnerships (4Ps) σε διάφορα στάδια της πολιτικής για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προβλημάτων. Η συγκεκριμένη προσέγγιση δεν διαφαίνεται από την ανάλυση που προηγήθηκε και μπορεί να αποτελέσει **ένα μελλοντικό εγχείρημα**. Απαιτείται δηλαδή, στην πορεία, μια πιο εστιασμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση του όρου εταιρικών σχέσεων, ιδίως μετά την κρίση, με στόχο τη διερεύνηση της μεταβολής ή όχι της έννοιας, του περιορισμού ή όχι του φαινόμενου ή τη μεταβολή του θεματικού περιεχόμενου του.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- BENNETT AND KREBS (1991), *Local economic development: public-private partnership initiatives in Britain and Germany*, Belhaven Press, 1991
- Bovaird, T., 2004, *Public-Private Partnerships: from Contested Concepts to Prevalent Practice*, *International Review of Administrative Sciences*, Vol.70, No 2, pp. 199-214.
- CARROLL, P. & STEANE, P. (2000). *Public-private partnerships. Sectoral Perspectives* στο S. Osborne, *Public-private Partnerships. Theory and practice in international perspective* (σ. 36-53). London and New York: Routledge.

²⁰ European Commission (2009), *Mobilising private and public investment for recovery and long term structural change: developing Public Private Partnerships*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Region, COM (2009) 615, Brussels

- COMMON, R. (2000). The East Asia Region. Do public-private partnerships make sense? στο S. Osborne, Public-private Partnerships. Theory and practice in international perspective (σσ. 134-148). London & New York: Routledge.
- CORNER, D. (2005). The United Kingdom Private Finance Initiative: the challenge. Στο G. & Hogde, The Challenge of Public-Private Partnerships; Learning from International Experience (σσ. 44-61). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.
- ERIK-HANS KLIJN AND GEERT R. TEISMAN. (2005). Public-private partnerships as the management of co-production: strategic and institutional obstacles in a difficult marriage. Στο C. G. Hodge, The Challenge of Public-Private Partnerships; Learning from International Experience (σσ. 95-116). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.
- EVANS, J. & BOWMAN, D. (2005). Getting the contract right. Στο G. & Hodge, The Challenge of Public-Private Partnerships: Learning from International Experience (σσ. 62-80). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd .
- FALAGAS, M. PITSOUNI, E.I., MALIETZIS, AND PAPPAS, G. (2008), Comparison of PubMed, Scopus, Web of Science, and Google Scholar: strengths and weaknesses in The FASEB Journal , Life Sciences Forum
- FALCONER, P.K. & MCLAUGHLIN, K. (2000). Public-private partnerships and the New Labour Government in Britain. Στο S. Osborne, Public-private Partnerships. Theory and practice in international perspective (σσ. 120-133). London - New York: Routledge.
- FEIGENBAUM, H. HENING, J. & HAMNETT, CH. (1999). Shrinking the State. The political Underpinnings of Privatisation. Cambridge: Cambridge University Press.
- GORRAIZ, J., & SCHLOEGL, C. (2008). A bibliometric analysis of pharmacology and pharmacy journals: Scopus versus Web of Science Journal of Information Science, 34 (5), 715–725.
- GRIMSEY, D. LEWIS, M.K. 2004, Public Private Partnerships, The Worldwide Revolution in Infrastructure Provision and Project Finance, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, U.K
- HAILEY, J. (2000). NGO partners: the characteristics of effective development partnerships. Στο S. Osborne, Public-private partnerships. Theory and practice in international perspective. LONDON: ROUTLEDGE.
- HEYWOOD, A. (2002, Μεταφράση στα Ελληνικά 2006). Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη. ΑΘΗΝΑ: ΠΟΛΙΣ.
- HODGE, G. AND GREVE, C. (2010), Public-Private Partnerships: Governance Scheme or Language Game?. Australian Journal of Public Administration, 69: S8–S22.

- HODGE, G. & GREVE, C. (2009). PPPs: The Passage of time permits a sober reflection. *Institute of Economic Affairs* , σσ. 33-39.
- HODGE, G. & GREVE, C. (2007, Μάιος-Ιούνιος). Public-Private Partnerships: An International Performance Review. *Public Administration Review* , σσ. 545-558.
- HODGE, G. & GREVE, C. (2005). *The Challenge of Public-Private Partnerships; Learning from International Experience*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.
- JACSO, P. (2005), "As we may search – comparison of major features of the Web of Science, Scopus, and Google Scholar citation-based and citation-enhanced databases", *Current Science*, Vol. 89 No. 9, pp. 1537-47.
- JAKOBS, BR. (2000). *Partnerships in Pittsburg: the evaluation of complex local initiatives*. Στο S. Osborne. LONDON : ROUTLEDGE.
- JENEI, G. & VARI, AN. (2000). *Partnership between local government and the local community in the area of social policy: A Hungarian experience*. Στο S. Osborne. London: Routledge.
- JOSE, J. (2009, March 19-21). *Conceptualising Governance: Discourse, Theory and Ontology*. Paper presented at Western Political Science Association. Paper . Vancouver , CANADA.
- KHANOM N.AK. (2010, July). *Conceptual Issues in Defining Public Private Partnerships*. *International Review of Business Research Papers* , Volume 6, σσ. 150 -163.
- KARL KRESL, P. (2015), *Cities and Partnerships for Sustainable Urban Development* Edward Elgar Publishing.
- KNUTTILA, M. & KUBIK W. (2000). *State Theories. Classical, Global and Feminist Perspectives*. London : Zed Books Ltd.
- KOPPENJAN, J. F.M. (2005), *The Formation of Public-Private Partnerships: Lessons from Nine Transport Infrastructure Projects in The Netherlands*. *Public Administration*, 83: 135–157
- KYVELOU ST., KARAISKOU EL (2007)., "Urban Development through PPPs in the Euro-Mediterranean region", *Management of Environmental Quality : An International Journal*, Vol.17, Issue 5, 2006, EMERALD Group Publishing Limited, p. 599-610
- KYVELOU S., MARAVA N. and KOKKONI G. (2011), "Perspectives of Local Public-Private Partnerships Towards Urban Sustainability in Greece", *International Journal of Sustainable Development*, Vol. 14, Nos. 1/2, 2011, Interscience Enterprises Ltd, p.95-111.
- LEVINE M. & GIL, ES. (2009) "A comparative analysis of social sciences citation tools", *Online Information Review*, Vol. 33 Iss: 5, pp.986 - 996

- LEWIS, D. (2000). Building "active" partnerships in aid -recipient countries: lessons from rural development programme in Bangladesh. Στο Osborne, Public-Private Partnerships. Theory and practice in international perspective. LONDON: ROUTLEDGE.
- MARSILIO, M., CAPPELLARO, G. & CUCCURULLO, C. (2011). The intellectual structure of research on PPPs. A bibliometrical analysis. Public Management Review , Vol. 13 (6), σσ. 763–782.
- MCLAUGHLIN K. & OSBORNE, S. (2000). Conclusions. A one way street o two way traffic? Can public-private partnerships impact on the policy making process? Στο S. P. Osborne, Public-private partnerships. Theory and practice in international perspective (σσ. 324-338). London-New York: Routledge.
- MEHO, L.I. AND ROGERS, Y. (2008), Citation counting , citation ranking, and h-index of human-computer interaction researchers: a comparison between Scopus and Web of Science. Jour. of Am. Soc. for Inform. Science and Tech. 59, (11), 1711-26
- MEHO, L. I. AND SUGIMOTO, C. R. (2009), Assessing the scholarly impact of information studies: A tale of two citation databases—Scopus and Web of Science. J. Am. Soc. Inf. Sci., 60:2499–2508. doi:10.1002/asi.21165.
- MOULTON, L. & ANHEIR, H.K. (2000). Public-private Partnerships in the United States.Historical patterns and current trends. Στο S. Osborne, Public-Private Partnerships. Theory and practice in international perspective (σσ. 105-119). London -New York: Routledge.
- OSBORNE, S. P & MURRAY V. . (2000). Understanding the process of public-private partnerships. Στο S. Osborne, Public-private partnerships. Theory and Practice in international perspective (σσ. 70-83). London - New York: Routledge.
- OSBORNE, ST. (2000). Public -Private Partnerships. Theory and Practice in International Perspective. LONDON: Routledge.
- PIERRE, J. (1998), Partnerships in Urban Governance : European and American Experience, London, MACMILLAN PRESS LTD
- ROSENAU, P., 2000, Public–Private Policy Partnerships, MA, MIT Press: Cambridge.
- SAVAS, E.S. (2000), Privatisation and Public-Private Partnerships, New York: Seven Bridges Press
- SHAFFER, G. (2003). Defending Interests of Public Private Partnerships in W.T.O Litigation. Brookings Inst Pr.
- STOKER, G. (1999). 'The New Management of British Local Governance'. London: Mac Millan Press Ltd.

- TADEM, T.EN. (2000). Transforming the state into a partner in a cooperative development: an evaluation of NGO-government partnership in Philippines. Στο S. Osborne. LONDON : Routledge.
- TEISMAN, G. R. & KLIJN, ER.-H. (2000). Public-private partnerships in the European Union: officially suspect, embraced in daily practice. Στο S. Osborne, Public -Private Partnerships. Theory and Practice in international perspective. (σσ. 165-186). LONDON: Routledge.
- VAN HAM, H. AND KOPPENJAN, J., 2001, Building ublic Private Partnerships: Assessing and Managing Risks in Port Development, Public Management Review , Vol. 4, No.1, pp. 593-616.
- WAKEFORD, J. & VALENTINE, J. (2001), Learning through partnership: Private Finance and Management in the Delivery of services of London, Public Money and Management, October-December 2001, pp.19-25.
- WETTENGALL, R. (2005). The public–private interface: surveying the history. Στο G. G. Hodge, The Challenge of Public-Private Partnerships; Learning from International Experience (σσ. 22-43). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.
- WEIHE, G. (2005), 'Public-Private Partnerships: Addressing a Nebulous Concept', Working Paper presented at International Centre for Business and Politics, Copenhagen Business School.
- YLVA G & LARS IS., (2008) "Web of Science and Scopus: a journal title overlap study", Online Information Review, Vol. 32 Iss: 1, pp.8 – 21.
- YSA, T. (2007). Governance forms in urban public-private partnerships. International Public Management Journal, 10 (1), pp. 35-57.
- ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ Δ.Π., (1979). Δημοσια Οικονομική Ι. Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους. ΑΘΗΝΑ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ.